

cundum quid: sic enim D. Thomas, dixit peccatum veniale non esse contra præceptum, utique simpliciter. Nullum ergo erit discrimen inter nudam transgressionem præcepti et transgressionem ex contemptu, quod est contra communem doctrinam.

21. *Castris sententia, et distinctio.* — Mihi ergo utendum videtur distinctione insinuata a Castro dicto cap. 5, in fine, licet alio modo: ille enim distinguit contemptum legis et legislatoris; quia vero in præcepto duo sunt, scilicet, res præcepta et præceptum ipsum, ego potius distingo inter contemptum personæ seu legislatoris, et contemptum operis seu rei præceptæ: neque oportet addere tertium membrum de contemptu præcepti, seu legis, quia lex solum contemni potest, vel per respectum ad legislatorem, cujus potestas contemnitur, et sic ad contemptum legislatoris reducitur; vel potest lex contemni, quia res præcepta parvi æstimatur, et sic reducitur ad contemptum operis.

22. *Transgredi legem ex contemptu rei præceptæ non semper est peccatum mortale, sed tantum ex gravitate materiæ, vel errore in doctrina.* — Dico ergo primo: transgredi legem ex contemptu rei præceptæ non semper et in individuo est peccatum mortale, et in hoc potest habere verum opinio Cajetani; et ratio ejus, quia res contempta potest esse minima, vel pertinens ad infimam aliquam virtutem, et quia tunc per se nec fit, nec intenditur injuria legislatoris. Duplici ergo ex capite potest esse hoc peccatum mortale. Primo, si involvat vel supponat errorem in doctrina. Sic peccant gravissime qui contemnunt consilia, quia existimant illa esse inutilia, aut infima bona. Sic etiam peccaret graviter qui contemneret transgressionem ex se levem, quia existimaret peccatum veniale non esse dignum pœna apud Deum, vel quippiam simile. Secundo, potest hoc esse mortale ex materiæ gravitate, sicut in aliis vitiis contingit.

23. *Transgredi legem ex contemptu legislatoris Dei semper est peccatum mortale, utpote quod indicat quoddam Dei odium.* — Dico secundo: Transgredi legem ex contemptu Dei legislatoris semper est peccatum mortale, etiam in individuo, et sine ulla distinctione; et hoc saltem modo indistincte procedit communis sententia, et ita expresse Bernard. c. 12 (quem alii sequuntur) distinguit mandatum a mandante, et gravitatem constituit in contemptu mandantis; et quidem respectu Dei videtur res manifesta: agimus enim de contemptu

formali, ut dixi; est autem magna irreverentia directe intendere contemptum Dei, seu quocumque signo ostendere indignam de Deo æstimationem: unde licet talis transgressio in se quid minimum videatur, imo licet per se non sit culpa, sed consilii omissio; nihilominus, in ratione signi imperati ab interno contemptu, habet gravem inordinationem. Sicut omittit consilium quod scimus per se magis placere Deo, ex objecto non est peccatum; tamen si quis illud omittet ex hac formali intentione deliberata, ne faciat hoc beneplacitum Deo, plane esset grave peccatum, quia indicat quoddam Dei odium, quod ex levitate materiæ nunquam potest esse veniale peccatum; et similiter contemnere præceptum minimum vel consilium, solum quia a Deo datum est, et ex illo contemptu illud omittit, gravissima inordinatio affectus est, etiamsi materia consilii vel præcepti minima sit; et quamvis ille affectus vel contemptus restringatur ad tale præceptum minimum, semper retinet gravem inordinationem. Sicut dicere leve mendacium ea formali intentione offendendi Deum, etiam leviter, est profecto peccatum mortale, quia illam intentio est gravis irreverentia, et continet deliberatum Dei odium. Quo modo intelligi potest illud quod ex Augustino refert Gratian. in cap. *Unum orarium*, § *Nunc autem*, dist. 25: *Nullum peccatum est adeo veniale, quod non fiat criminale, dum placet, utique ex contemptu Dei.*

24. *Transgredi legem humanam ex contemptu formali legislatoris videtur semper et in individuo peccatum mortale, utpote qui tunc contemnitur ut vicem gerens Dei.* — Dico tertio: transgredi legem humanam ex contemptu formali humani legislatoris, etiam videtur esse semper et in individuo peccatum mortale. Hoc non videtur æque certum, quia legislator humanus non est persona tam excellens, et quia aliquod odium ejus potest esse veniale. Distingueret ergo possumus superiorem, vel formaliter quatenus prælatus vel superior est, vel quatenus quidam homo. Transgredi ergo illius legem ex contemptu ejusdem, quatenus prælatus est, semper censeo esse peccatum mortale; et ita procedit conclusio posita. Ratio autem est, quia illud est contemnere potestatem ejus, et quia tunc contemnitur quatenus repræsentat Deum et vices ejus gerit, et ideo talis contemptus redundat in contemptum Dei, juxta verbum Christi Domini Luc. 10: *Qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit.* Cui consonat illud Bernardi loco citato:

Sive Deus, sive homo mandatum quodcumque tradiderit, pari profecto obsequendum est cura, pari reverentia deferendum. Si vero contemptus solum sit ipsius personæ, quatenus homo quidam est, et habere potest aliquem defectum, sic non repugnat esse veniale peccatum ex levitate materiæ, et hoc etiam voluit Cajetan. Probaturque sufficienter exemplis ejus. Et in idem redit alia distinctio, quam ibidem indicat, dicens aliud esse nolle subdi, seu formaliter nolle obedire, aliud nolle consolari superiori, et hoc posterius dicit esse posse solum veniale peccatum, etiamsi ob eam formalem causam voluntas superioris non impleatur, quia non contemnitur ejus potestas, sed circa personam ejus quædam amaritudo animi ostenditur. Cavendum est autem ne talis amaritudo erga personam redundet in contemptum potestatis etiam circa minima, quia tunc jam erit contemptus formalis prælati, et peccatum mortale, juxta priorem partem, et quia hoc valde contingens ac periculosum est; ideo talis modus resistendi præcepto superioris ex indignatione aliqua, vel interiori despectu personæ illius, diligentissime cavendus est.

25. *Malitiam ex contemptu distingui specie ab ea quæ est ab objecto, vel ab ea quæ habetur sine contemptu.* — Ex dictis sequitur malitiam mortalem quam habet transgressio levis præcepti ex contemptu, esse distinctæ speciei ab illa quam habet talis transgressio ex objecto suo, vel facta sine contemptu; ut si egrediar e cubiculo contra mandatum prælati, habebit illa actio simpliciter facta venialem malitiam, vel otiositatis, vel inobedientiæ; si tamen fiat ex contemptu, habebit mortalem malitiam irreverentiæ contra Deum vel prælatum. Probatur, quia illa circumstantia est alterius speciei, et contra aliam virtutem. Item, contemptus ipse est peccatum specie distinctum ab otiositate vel inobediencia, ut ostensum est, et illam tantum participat actio illa quatenus a contemptu imperatur, ut etiam ostensum est. Denique illa malitia gravis ex contemptu additur actioni, etiamsi ex objecto mala non esset, ut patet in omissione consilii; ergo signum est addere malitiam specie distinctam; et ideo ex hoc principio recte supra collegimus, peccatum ex certa scientia, seu ex malitia sine ignorantia, vel passione, non esse peccatum ex contemptu, quia ille modus peccandi non addit malitiam diversæ rationis, seu speciei, et ita non potest augere malitiam circa materiam levem usque ad gravitatem mortalem, stante eadem materia levi, et non addito alio fine,

unde talis gravitas sumi possit. Idemque intulimus de peccato commisso ex consuetudine, si per se ac præcise in consuetudine sistatur, ut satis explicatum est.

CAPUT XXIX.

UTRUM LEX HUMANA OBLIGET AD MODUM VIRTUTIS, ET CONSEQUENTER QUO ACTU IMPLEATUR.

1. *Tres conditiones necessariae ad modum virtutis: operari scienter, voluntarie, et cum fine et circumstantiis debitis.* — Quæstionem hanc supra libro secundo tractavi de lege naturali, ubi notavi solum habere locum, proprie loquendo, in præceptis affirmativis, quia negativa non dantur de actibus, sed de negatione actus, et ideo per se non requirunt actum, sed omissionem, ut impleantur; in omissione autem, ut sic, non invenitur modus virtutis, licet in positiva voluntate abstinendi ab actu pravo esse possit: per se autem necessaria non est ad implendum præceptum negativum, ut a fortiori patebit ex dicendis. Præterea, in eodem loco distinxi in actu morali tres modos seu conditiones necessarias ad modum virtutis, una est operari ex cognitione, ac scientia; alia operari voluntarie; tertia operari intentione honesta, et cum omnibus circumstantiis necessariis ad bonitatem moralem actus, et omisi quartum, de modo delectabiliter operandi, quia constat non cadere sub præceptum, ut ibi generaliter ostendi. Omitto etiam hic modum operandi ex directione Dei super omnia, de quo ibi etiam dixi, quia multo certius est etiam hunc modum non cadere sub legem humanam. Imo etiam de prima et secunda conditione nihil fere hic addendum occurrit: habent enim eandem rationem in lege positiva, quam in lege naturali, quia leges humanæ etiam dantur de actibus humanis, quia a voluntate et ratione procedere debent; et ideo, nisi fiant voluntarie, et consequenter ex scientia, non videntur sufficere ut per eos lex humana impleatur, in quo doctores omnes convenire videntur.

2. *Objectiunculae.* — Solum video objici posse hinc sequi, eum qui toto die jejunii dormit non implere præceptum, ac subinde si excommunicatio sit lata contra non servantes, illud præceptum incurri a sic dormiente. Idemque argumentum fieri potest de illo qui dormiens recitat integre psalmum vel horam, et de hoc certus fit a circumstantibus: nam sequitur illum non implevisse præceptum, et incurrere censuram, si lata sit, nisi iterum recitet. Ter-

tio, potest fieri idem argumentum de illo qui, nesciens esse diem festum, Missam audit: nam sequitur non implevisse præceptum, sed teneri ad iterum audiendam, et similiter incurrere censuram latam, nisi iterum audiat. Quarto, potest objici de illo qui coactus detinetur audiens Missam, et interius non vult audire si posset, sed potius absolute cupit non audire, et habet propositum non audiendi, nisi cogere vel duceretur timore servili.

3. Hæc fere argumenta proponit Medina q. 100, art. 9, et in priori docet, qui per solam vim et coactionem jejunit, quia violenter privatur cibo, cum ipse non absteat voluntarie, non implere præceptum, et ideo censuram incurrere si imposita sit. Idemque eadem ratione diceret de dormiente, quando cum ea voluntate ivit dormitum. Sed quod ad censuram atinet, hoc probabile non est, quia præceptum jejunii negativum est, ut suppono; et ideo, licet morali modo non impleatur, quando voluntas deest, tamen quoad effectum externum vel substantiam impletur, vel saltem non violatur, et hoc satis est ut non incurratur excommunicatio, quia ibi non est transgressio exterior præcepti, quæ ad incurrendam excommunicationem necessaria est. Nec sufficit voluntatis conatus contra præceptum, si effectus non sequatur, etiamsi sit materialiter (ut sic dicam), ut ex materia de censuris constat. Et idem est in alio exemplo quod ibi Medina adducit de solvente decimas aut debitum coacte, et habens propositum non solvendi, si posset, etiamsi habeat præceptum solvendi sub censura ipso jure lata. Nam, licet ille revera non excuset gravem culpam coram Deo, et moraliter non impleat præceptum, sed potius peccet interius contra illud, nihilominus exterius non transgreditur, et liberatur a debito, et materia præcepti in posterum sublata est, et consequenter non incurrit censuram, quia cum effectu non omisit exterius quod lex præcipiebat, quod satis est ad non incurrendam censuram quacumque ratione et modo id acciderit. Secus vero est in exemplo recitandi posito in secunda objectione: nam qui dormiens profert verba precationum non orat: præceptum autem est de orando, et ideo in tali casu præceptum non impleretur, et incurreretur excommunicatio, non recitando iterum in vigilia, si lata esset contra non orantes, quia ille vere non oravit.

4. Et ita ad secundam objectionem concedo sequelam, neque in consequenti est aliquod inconveniens. Ad tertiam vero dico non esse simile, quia is qui audit Missam, licet ignoret

esse diem festum, vere audit Missam, quia attente audit: imo etiam libere et spontanea audit. Et ita ille actus sufficit ad implendum præceptum, vel saltem ad non transgredendum illud exterius, unde a fortiori etiam sufficit ad vitandam censuram. An vero ille, postea sciens esse diem festum tempore habili, teneatur aliam Missam audire, vel saltem habere animum satisfaciendi præcepto per priorem auditionem, tractavi late in tom. 2 de Relig., libr. 4 de Orat., cap. 26. Denique, idem cum proportione dicendum est ad quartam objectionem, in eo casu excusari materialem et exteriorem transgressionem præcepti, quod satis esset ad excusandam censuram, non tamen servari mente et animo totam obligationem præcepti, et consequenter non excusari gravem culpam. Et ita est intelligendus Antonin. statim citandus, dicens non implere præceptum *qui stant ad sociandum dominos, alias non audituri*. Et de his conditionibus hæc suffiunt, de quibus in citato loco de Religione multa dixi.

5. *Sententia asserens non impleri præcepta humana sine recta intentione.*—Difficultas ergo solum superest de proprio modo virtutis, qui consistit in bonitate morali actus consurgente ex integra causa, id est, ex bono objecto, recta intentione, et aliis circumstantiis. Aliqui enim sentire videntur præcepta humana non impleri per hujusmodi actus, nisi includant rectam intentionem, sine qua, inquit non impleri humanam legem, etiamsi actus præceptus fiat. Ita tenet Dionys. Cister. 1, dist. 17, a. 3. Idem sentit Anton. 2 p., tit. 9, c. 10, § 2, quatenus ait non implere præceptum audiendi Missam *qui accedunt ad Ecclesiam, ut videant, vel videantur ab amatoribus suis: sed debent (ait) accedere ad orandum, et tunc a se removere debent cogitationes temporales ad Deum orandum*. Fundari potest primo hæc sententia in reg. 8 Extrav. de Reg. juris: *Qui ex timore facit præceptum, aliter quam debet facit, et ideo jam non facit*. Ex qua argumentatur a simili, vel a paritate rationis: nam qui actum præceptum male facit, aliter quam debet facit: ergo non facit, seu non ita facit ut servet præceptum. Et confirmatur primo, quia lex præcipit actum bonum: ergo si non fit actus bonus, non fit quod lex præcipit: ergo non servatur. Confirmatur secundo, quia lex præcipit, verbi gratia, Dei cultum vel temperantiam, etc. Actus autem non bonus non est cultus Dei, nec actus temperantiæ, vel alterius similis virtutis: ergo. Denique lex humana,

præcipiendo actum, constituit illum in certa specie virtutis, juxta materiæ capacitatem et rationem sub qua præcipitur, ut est receptum dogma theologorum: ergo, nisi vere fiat actus virtutis in tali specie, non fiet quod lex præcipit, nec servabitur lex: si autem actus non est bonus, non est actus virtutis: ergo.

6. *Sententia auctoris.*—Nihilominus dicendum est sufficienter impleri legem humanam per actum præceptum secundum substantiam illius, etiamsi non sit simpliciter bonus moraliter, nec honesta intentione fiat. Ita sumitur ex D. Thoma, quæst. 100, art. 9, ubi idem docent Cajet., Conr., Medin. et alii; Soto, lib. 2 de Justit., quæst. 3, art. 9; et 4, dist. 13, quæst. 2, art. 1, in fine, loquens specialiter de præcepto Missæ; Major 3, d. 37, quæst. 5; et ibi Palud., quæst. 3, et Almain. 4, d. 17, q. unica, circa finem; ubi refert Gersonem et Martin., additque in hanc sententiam fere omnes doctores conspirare. Med., tract. de Orat., quæst. 16 de Horis canon.; Navar., cap. 24, n. 7; et latius in Enchir. de Orat., cap. 20, n. 29, ubi refert etiam seipsum in cap. *Inter verba*, 11, quæst. 3, et Joan. Andr. et Abbatem in cap. *Quod quidam*, de Penit. et remis. Sed illi loquuntur de bonis operibus præceptorum factis in statu peccati mortalis, quod longe diversum est: nam opus factum in peccato mortali potest esse simpliciter bonum, quod est certum de fide, et ita est æque certum per illud servari præceptum. Alias quomodo esset opus simpliciter bonum? At hic loquimur de opere malo, sive sit in peccatore, et sit peccatum mortale ex prava intentione; sive sit in homine justo, et sit peccatum veniale; et utroque modo dicimus impleri præceptum positivum.

7. *Finis præcepti non cadit sub præceptum.*—*Lex humana non imperat hoc propter illud fieri, sed ut fiat hoc.*—Hæc autem assertio duobus modis probari potest, scilicet, vel de facto, vel etiam de possibili. Prior est facilius, fundaturque in illo principio, quod finis præcepti non cadit sub præceptum, quod tradunt doctores allegati, et sumitur ex D. Thoma 1. 2, quæst. 96, art. 3, quæst. 100, art. 9 et 10; 2. 2, quæst. 44, art. 1, et art. 8, ad 1; et Cajet. 2. 2, quæst. 122, art. 4; et patet clare in præcepto jejunii, cujus finis est, vel satisfactio pro peccatis, vel corporis maceratio; et tamen si quis formam jejunii servet, licet laute et deliciose comedat, et in statu peccati jejunit, ita ut nec satisfaciatur, nec maceretur, nihil peccat contra jejunii præceptum, ut est constans apud omnes, et idem est in similibus:

ratio autem est quia actus solum cadit in objectum, et circa illud operatur eo modo quo potest: ergo etiam lex solum obligat ad id quod præcipit: solum autem præcipit materiam in quam cadit, et non finem: ergo obligat ad materiam, non ad finem: ergo, si materia executioni mandetur, servatur lex, quidquid aliunde peccetur. Probatur ultimum antecedens (reliqua enim per se nota sunt), quia solum id præcipitur quod in lege exprimitur per modum imperii: lex autem humana non imperat fieri hoc propter illud, sed ut fiat hoc. Quod si aliquando in lege exprimitur finis legis, non est per modum objecti legis, sed solum per modum rationis vel motivi, propter quod modus præcipitur, et hæc quidem ratio sufficienter convincit de facto.

8. Auctores vero allegati etiam de possibili loqui videntur: nam commune illorum fundamentum est, quia lex humana non potest præcipere interiorem actum: ergo nec potest præcipere ut actus exterior tali intentione fiat: ergo, si homo facit actum externum ab Ecclesia præceptum, licet prava intentione id faciat, implet præceptum hominis, licet alia ratione peccet: ergo, eadem ratione, undecumque actus sit malus, si exterius habet quidquid lex humana jubet, sufficit ad non peccandum contra legem humanam. Sed objici potest contra hanc rationem, quia si est efficax, probat non tantum de facto, sed etiam de possibili: non videtur autem esse supra potestatem humanam præcipere ut actus externus bene, et ex honesta intentione in generali, vel, in speciali, tali intentione fiat. Probatur, quia illud non esset præcipere directe actum internum, sed externum, ut manantem a tali interno, quod videtur cadere sub humanam potestatem, etiamsi finis ipse extrinsecus et accidentarius sit respectu actus externi præcepti. Quod patet ex lege prohibente: nam lex humana potest prohibere ne actus humanus fiat ex intentione pravi finis extrinseci, ut ex odio, vel avaritia, ut supra dictum est: ergo potest præcipere ut actus bonus fiat ex intentione intrinseci finis honesti, ut ex amore. Estque accommodatum exemplum, si fiat constitutio dicendi Missam ex hac, vel illa intentione, quæ plane est extrinseca ipsi sacrificio, ut sacrificium est, et nihilominus talis constitutio obligat subditos, etiam quoad illam intentionem.

9. Nihilominus probabilius censeo hoc non posse cadere sub legem humanam, quando intentio revera est omnino extrinseca ipsi operi externo, ut cadit sub præceptum, prout

plane docent doctores allegati : ratio autem potest duplex reddi ex dictis. Prima est, quia tunc præcipitur directe actus internus. Patet, quia vel per tale præceptum prius præcipitur intentio talis finis, ut tandem ex illa sequeretur electio, quia intentio finis ex se antecedit electionem medii, vel certe si actus externus primo præcipitur, et additur ut fiat ex tali intentione quæ ad complementum ipsius actus necessaria non erat, plane per se præcipitur actus ille interior, qui addendus est exteriori. Secunda ratio est, quia lex humana, ut dixi, non potest præcipere omnem bonitatem, sed illam quæ suo fini et exteriori gubernationi accommodata est : quod autem actus exterior fiat hac vel illa intentione extrinseca, non pertinet ad bonitatem accommodatam illi fini, sed ad Deum pertinet, qui scrutatur corda : non est ergo illa materia legis humanæ. Et ita responsum est ad fundamentum contrarium, negando assumptum.

10. Ad exemplum autem de præcepto negativo, primum nego paritatem rationis. Nam potest multum pertinere ad commune bonum, verbi gratia, ad justitiam servandam in iudicio, ut nemo ex odio, vel propter sordes illud munus assumat, et ideo in malis prohibendis potest ille modus habere majorem proportionem. Deinde supra dixi revera non prohiberi aut puniri malitiam proveniente a tali intentione, sed ipsum actum externum absolute: pœnam vero non imponi ipso jure, nisi dependenter a tali conditione : unde est etiam differentia supra insinuata, quia si per affirmativum præceptum addatur intentio extrinseci finis, extenditur jurisdictio, et augetur obligatio ad novum actum interiorem; quando vero punitur actus exterior, si a tali interiori procedat, potius restringitur prohibitio, et jurisdictionis usus, quia non punitur omnis actus exterior qui puniri posset. Ad aliud vero exemplum, de intentione offerendi sacrificium pro hac vel illa causa aut persona, dicitur imprimis obligationem illam, regulariter loquendo, non fundari in sola jurisdictione, sed vel in voto obedientiæ, vel in aliqua obligatione justitiæ, per quam potest aliquis se obligare ad faciendum aliquid sub hac vel illa intentione, maxime si ad effectum actionis necessaria sit : unde dicitur, secundo, illam intentionem non esse omnino extrinsecam illi actioni, sicut supra dicebamus de intentione conficiendi sacramentum : nam licet in præsentia illa intentio non sit de necessitate sacrificii ut sic, est tamen necessaria ad completam oblationem sa-

crificii et ad fructum ejus, et ideo qui potestatem habet præcipiendi sacrificium, totum id præcipere potest.

11. Ad rationes alterius sententiæ, respondetur imprimis in illa regula juris sermonem esse de timore servili peccaminoso, quando quis ita voluntarie facit opus præceptum, ut animum habeat non faciendi, si posset pœnam effugere : nam in illo modo operandi deest voluntas necessaria ad implendum præceptum apud Deum, etiamsi exterius impleri videatur. Et ita negatur similitudo : nam, qui facit totum id quod lex humana præcipit, et cum omnibus externis circumstantiis quas præcipit, licet prava intentione id faciat, non facit aliter quam debeat facere ex vi illius legis humanæ, licet faciat aliter quam alia lex divina præcipiat, et ideo non peccat contra legem humanam, licet alias peccet. Unde ad primam confirmationem respondetur legem humanam præcipere actum de se bonum, seu qui de se potest bene fieri, non tamen præcipere omnes modos necessarios ut bene fiat. Et ita fere respondet D. Thomas 1. 2, q. 96, art. 3, ad. 2. Et eadem est responsio ad secundam confirmationem. Nam lex humana præcipit actum in se continentem cultum Dei, vel mediocritatem aliquam temperantiæ, aut alterius virtutis : illam autem potest habere actus, etiamsi ex parte operantis male fiat ex alio capite, quod per se non prohibet nec præcipit lex humana.

12. Ad ultimam confirmationem, admittimus communem et veram doctrinam, quod per legem humanam actus præcepti determinatur ad certam speciem virtutis. Non est autem sensus quod lex humana præcipiat illam virtutis speciem esse per se intentam ab operante, aut quod pure fiat sine admixtione alicujus malitiæ : sed sensus est legem humanam, præcipiendo, non imponere solum obligationem obedientiæ, quæ generalis est et in omni præcepto includitur, sed etiam præcipere de se actus singularum virtutum, quia, ut supra dixi, leges humanæ intendunt facere homines honestos in omni genere virtutis, et ideo præcipiunt secundum omnes species virtutum. Non tamen inde fit ut lex humana præcipiat actum studiosum simpliciter, et ut studiose fiat, sed satis est quod præcipiat studiosum ex genere, et constituendo tale medium in tali specie virtutis, ut patet clare in materia justitiæ; præcipit enim actum ejus, constituendo medium in materia illius, quo servato non peccatur contra illam legem, etiamsi ex avaritia vel alio vitio quis operetur.

CAPUT XXX.

UTRUM LEX HUMANA ET CIVILIS POSSIT OBLIGARE AD SUI OBSERVATIONEM CUM PERICULO CUJUSCUMQUE NOCUMENTI TEMPORALIS, ETIAM MORTIS.

1. Declaravimus modum obligationis legis humanæ quoad gravitatem ejus; nunc explicandus est quoad rigorem, ut sic dicam, vel lenitatem ejus, et consequenter explicabitur quoad durationem ejus, vel cessationem ratione occurrentis occasionis, quæ maxime esse solet quando damnum aliquod grave et periculum ejus imminet ex observatione legis, et ideo inquirimus an in hujusmodi occasione cesset obligatio legis, ita ut nullum peccatum sit illam non servare.

2. *Sententia negans absolute posse legem humanam obligare cum mortali periculo vitæ.*—Prima sententia absolute docet legem humanam non posse obligare cum mortali periculo vitæ, vel alio simili. Tenet Almain. in Moralibus, tract. 1, cap. 3, inclinat Sylvest. verb. *Metus*, q. 7. Fundamentum est, quia dare vitam propter opus per se non necessarium ad salutem vel honestatem, est opus difficillimum, et supererogationis : lex autem humana non potest hujusmodi opera præcipere : ergo. Confirmatur, quia conservare vitam est de lege naturæ; ergo nulla lex humana potest contra hoc præcipere : unde D. Thomas 2. 2, q. 104, artic. 5, dixit in his quæ ad conservationem corporis spectant, hominem non teneri homini obedire.

3. *Secunda sententia, legem humanam obligare in universum, non obstante quovis mortis periculo.*—Altera sententia est, legem humanam in universum obligare, non obstante quocumque periculo mortis. Ita docet Cajetan. 1. 2, quæst. 96, artic. 4; et 2. 2, q. 125, artic. 3. Idem sentit Adrian. in 4, quæst. 3 de Clavibus; Henric., tract. de Synod. Episcop. post 3 part., artic. 1, num. 271, in tom. 13 tractatum, part. 2. Fundamentum est, quia quod est contra legem humanam est malum et peccatum, ut ex supra dictis patet : ergo etiam propter mortem vitandam faciendum non est, cap. *Ita ne*, 32, q. 3, ex August. Confirmatur primo, quia bonum commune præferendum est privato, et homo tenetur pro communi bono vitam perdere : sed humana lex propter commune bonum ponitur : ergo servanda est, non obstante vitæ periculo. Tandem confirmatur inductione, quia non potest quis propter metum mortis contrahere cum con-

sanguinea in gradu prohibito per legem humanam, nec potest aliquis propter vitandam mortem sacrum facere sine vestibus sacris, cum tamen id solum sit de lege humana. Denique non potest quis communicare cum excommunicato propter vitandam mortem, cap. *Sacris*, de his quæ vi, etc.

4. *Esse potestatem in magistratu civili, et canonico ad obligandum suis legibus cum periculo vitæ.*—*Est in republica necessaria potestas ad suam conservationem et commune bonum.*—Nihilominus, dicendum est primo non deesse potestatem in magistratu civili, et idem a fortiori de ecclesiastico, ad obligandum suis legibus et cum periculo vitæ, si necesse sit. Sententia est communis, et mihi certa, et præter auctores secundæ opinionis, tenent eam Soto, lib. 1 de Justit., quæst. 6, art. 4, in fine; et in 4, distinct. 22, quæst. 1, artic. 4; et Ledesma 2 part., quæst. 10, art. 5, et quæst. 25, art. 3; Covar. qui alios refert, in cap. *Alma mater*, 1 part., § 3, n. 9, et alii infra citandi. Ratio est, quia in republica est potestas necessaria ad suam conservationem et commune bonum; sed ad hos fines est moraliter necessarium præceptum obligans ad aliquid agendum, vel ad perseverandum in aliquo loco, non obstante periculo mortis : ergo cadit hoc sub humanam potestatem. Minor constat, quando necessarium est agere periculosum bellum ad defendendam rempublicam, vel perseverare tempore pestis in aliquo loco ad procurandam communem salutem, vel si necesse sit propter fidei honorem aliquid agere cum vitæ discrimine. Major autem per se nota videtur ex terminis, quia alias insufficienter provisum esset gubernationi et conservationi reipublicæ. Sed dici potest in his casibus legem naturalem obligare, et ideo non esse hanc obligationem præcepti humani, sed quasi coactionem ad servandam naturalem obligationem. Respondetur primo, licet fortasse præceptum naturale tunc obliget rempublicam, vel cives in communi, non tamen hunc vel illum determinate : ergo applicare obligationem ad has vel illas personas, est potestatis humanæ, et ita ibi intervenit verum præceptum humanum. Dicimus etiam non semper esse certam obligationem naturalem, sed sæpe esse posse rem dubiam et dependentem ex iudicio prudentiæ, an, scilicet, communi bono expediat hoc vel illo medio uti in tanto periculo : tunc autem interveniente iudicio principis seu Prælati, ejusque præcepto, inducitur certa obligatio, quæ non potest dici legis na-